

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНИХ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ (НА ПРИКЛАДІ ЛУЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ)

FORMATION OF MUSIC PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC (ON AN EXAMPLE OF LUTSK PEDAGOGICAL COLLEGE)

У статті досліджується проблема формування диригентських навичок та інших аспектів диригентської підготовки на прикладі Луцького педагогічного коледжу. Наголошено, що в основі діяльності педагога лежить освоєння студентами музичного інструмента (фортепіано), розуміння музичних творів, які виконуються з використанням фортепіанної техніки. Розглянуто не лише технічні особливості роботи з музичним твором, а й його вплив на подальшу професійну діяльність майбутнього вчителя музики. На основі проведених авторками досліджень у статті констатується, що суттєву роль у фаховій підготовці вчителя музики відіграє її музично-виконавський аспект, основою якого є формування особистості як творчого організатора і пропагандиста музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Доведено, що розвиток музичних здібностей сприяє формуванню музично-практичної компетентності, що є саме тим структурним компонентом, який визначає особливості професійної компетентності майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: фортепіано, диригування, професійні навички, динаміка, штрих, характер твору.

В статье исследуется проблема формирования дирижерских навыков и другие аспекты дирижерской подготовки на примере Луцкого педагогического колледжа. Отмечено, что в основе деятельности педагога лежит освоение студентами музыкального инструмента (фортепиано), понимание музыкальных произведений, которые выполняются с использованием фортепианной техники. Рассмотрены не только технические особенности работы с музыкальным произведением, но и его влияние на дальнейшую профессиональную деятельность будущего учителя музыки. На основе проведенных авторами

исследований в статье констатируется, что существенную роль в профессиональной подготовке учителя музыки играет ее музыкально-исполнительский аспект, основой которого является формирование личности как творческого организатора и пропагандиста музыкального искусства в учреждениях общего среднего образования. Доказано, что развитие музыкальных способностей влияет на формирование музыкально-практической компетентности, является именно тем структурным компонентом, который определяет особенности профессиональной компетентности будущего учителя музыки.

Ключевые слова: фортепиано, дирижирование, профессиональные навыки, динамика, штрихи, характер произведения.

The article deals with the problem of the formation of kapellmeister skills and other aspects of kapellmeister preparation on the example of Lutsk Pedagogical College. It is emphasized that pedagogical education of students of musical instrument (piano) is based on the mastering musical instrument by the students, understanding of musical works, which are performed using piano technique. Not only technical features of work with a musical work, but also its influence on the further professional activity of the future teacher of music are considered. Based on the author's research carried out in the article, it is stated that the actual role in the professional training of music teacher takes place with its musical-performing aspect, the basis of which is the formation of the individual as a creative organizer and propagandist of musical art. It is proved that the development of musical abilities contributes to the formation of musical and practical competence, which is exactly that structural component determines the peculiarities of the professional competence of the future teacher of music.

Key words: fortepiano, conducting, professional skills, dynamic, detail, nature of the work.

УДК 78.07-051:378.094(477.82)

Мельник Л.В.,
викладач кафедри музичних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу
Калашнюк В.М.,
викладач кафедри музичних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Як відомо, основним завданням вищої освіти є надання студентам необхідних знань, умінь та навичок для майбутньої професійної діяльності, спрямованих на формування критично мислячої особистості.

До першочергових завдань, які стоять перед педагогічними навчальними закладами, відноситься подолання у професійній підготовці студентів-музикантів розриву між художніми задумами, інтерпретаційними намірами та технічними можливостями, намагання досягнути цілісного формування всіх його виконавських якостей. За таких умов особливого значення набуває проблема

виконавської техніки майбутніх учителів музики. Вирішення цієї проблеми сприятиме удосконаленню фахової підготовки майбутніх учителів музики з додаткового інструмента – фортепіано та основного предмета – диригування.

У практиці роботи вчителя музики майстерність виконання музичних творів спрямована на забезпечення процесу творчої самореалізації особистості. Усе це вимагає досконалої підготовки студентів, яка може бути реалізована лише за достатнього та необхідного рівня професійної майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фортепіанної майстерності майбутніх учителів музики розкривається у працях провідних

науковців і педагогів, таких як: Т. Воробкевич [1], Н. Кашкадамова [2], О. Прищепка [7], В. Шукайло [8] та ін.

Дослідження проблеми формування диригентських навичок та інших аспектів диригентської підготовки завжди було в полі зору низки відомих музикантів-педагогів, відомих диригентів, мистецтвознавців: М. Канерштейна [6], М. Колеси [3], Ж. Колоскова [4], О. Кузнєцова [5] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на те, що науковці приділяють значну увагу методиці підготовки вчителів музики початкової школи, не у повному обсязі досліджено виконавську техніку майбутніх учителів музики через вивчення додаткового інструмента та диригування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути особливості підготовки майбутніх учителів музики через призму вивчення додаткового інструмента (фортепіано) та основної дисципліни – диригування на прикладі Луцького педагогічного коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Додаткове фортепіано як навчальний курс передбачає оволодіння навичками гри на інструменті студентів відділення «Музичне виховання» Луцького педагогічного коледжу як майбутніх учителів музики в закладах загальної середньої освіти. Фортепіанне виконання – це творчий процес, який можливий лише за умови готовності студента до технічного і творчого відтворення музичного тексту. Отже, в основі діяльності педагога лежить освоєння студентами музичного інструмента (фортепіано), розуміння музичних творів, які виконуються з використанням фортепіанної техніки.

Виходячи з вищезазначеного, для визначення методики подальшого навчання та роботи над засвоєнням музичного інструмента в умовах коледжу, на нашу думку, доцільно підбирати такий репертуар, який зацікавить студента та надає можливість подальшого його використання у професійній діяльності.

Наведемо приклад вивчення музичного твору Г. Генделя «Сарабанда» (варіації ре-мінор) з додаткового музичного інструмента зі студентами відділення «Музичне виховання».

На початку заняття рекомендуємо стисло проаналізувати художній твір, враховуючи епоху написання, жанр і характер твору.

Завдання викладача – через художнє виконання проілюструвати манеру, стиль, образність, характер, темповість варіації твору. Для додаткового сприйняття студентами музичного твору рекомендуємо переглянути відео з виконанням танцю сарабанда.

Здійснюємо практичну роботу над твором. Визначаємо темп – *lento non troppo* (протяжно, але

не дуже), розмір 3/2 (з акцентом на першу долю), тональність D-dur (ре-мажор), форму, яка складається з теми та двох варіацій (B1, B2), характер твору – повільний величавий танець, який має скорботний відтінок (похоронна хода), але поряд із тим він вважається і танцем закоханих. У повільному темпі сарабанда звучить у сюїтах (у третьому танці).

Акцентуємо увагу на темі (гомофонно-гармонійний виклад) та двох варіаціях сарабанди, визначаючи компактність акордів, чіткість пауз, затактовість, яка характерна протягом усього твору.

Працюючи на твором, прослуховуємо окремо праву та ліву руки, уявляючи оркестрове звучання, таким чином умовно визначаючи окремі музичні інструменти.

Вибудовуємо перше речення теми твору через рухому динаміку до кульмінації.

Так, варіація 1 – тема проходить у верхньому голосі, підголосковий характер – в 2-му голосі, 3-й голос – чіткий, розмірений у лівій руці (басова партія). Варіацію доцільно прослухати як хорову партитуру (сопрано, альт, бас). Можливе оркестрове співзвуччя (скрипка, альт, віолончель). Чітке фразування тематичного матеріалу та вміння прослухати інтонаційно довге речення, побудувати його динамічно. Підготувати велику кульмінацію за допомогою рухомої динаміки, прагнути до цілісної фрази.

Варіація 2 – основна тема зберігається у високих голосах (права рука). Прослухати проведення мелодійних ліній. Тембровість звучання лівої руки ніби віолончельне звучання на одному смичку. Опрацьовуємо динамічний розвиток. Прослуховуємо акорди по вертикалі. Підкреслюється чітка хода лівої руки. Кульмінація припадає на каденцію у всіх 3-х частинах. Формуємо уміння студента дослуховувати цілі ноти в правій руці та інтонувати їх у наступний такт до цілої ноти (щоб не втратити, не розірвати мелодію теми).

Головний момент, на який варто звернути увагу, – дихання рукою («сіла – встала»), фразування, яке розвивається до логічних наголовів. Велике значення має ритмічна основа, чіткий рахунок під час виконання.

Кінцевим результатом роботи студента є вміння охопити характер твору «Сарабанда».

Невіддільним складником музичної освіти студентів відділення «Музичне виховання» Луцького педагогічного коледжу є навчальна дисципліна «Хорове диригування».

Наведемо приклад роботи з музичним твором на заняттях з диригування.

Початківцю диригенту потрібно працювати над виразністю диригентського жесту, над засвоєнням різних манер звуковедення. Одночасно потрібно розглядати взаємозв'язок диригентського жесту, темпу, динаміки та звуковедення або штриха.

Диригентський жест, виражаючи теми, має виражати і силу звучання та штрихи.

Головними штрихами є *legato*, *non legato*, *staccato*, *marcato*.

Прийом *legato* (плавно, зв'язно) в диригуванні характеризується зв'язністю всіх рухів. Залежно від характеру твору, динаміки, темпу жест *legato* буде змінюватись. У творах, написаних у дуже повільних темпах і яскраво вираженою динамікою, він буде вольовим, насиченим, соковитим (наприклад «Пісня про Дніпро» М. Фрадкіна), *legato* легке на *P* і *PP* (наприклад, «Колискова» Й. Брамса).

Звуковедення *non legato* (не зв'язно) характеризується ясністю і чіткістю «крапок», скороченням дольових рухів. Технічно *non legato* виконується дуже зібраною рукою. Звичайно, що штрих *non legato* може змінюватись залежно від характеру твору (може бути і надто різким, і м'якшим) (наприклад, «Дума про землю» В. Верменича, «Пісня капітанів» К. М'яскова).

Наведемо приклад роботи над творами «Бурулька» (муз. О. Зноско-Боровського, сл. О. Бродського) та «Прометей» (муз. К. Стеценка, сл. О. Коваленка).

Форма твору «Бурулька» – період неквадратної побудови зі вступом і заключною частиною. Період складається з двох речень (4т + 5т). Перше речення секвенційного розвитку з висхідним рухом, який приводить до першої кульмінації, друге речення також секвенційного розвитку з низхідним рухом, який приводить до основної кульмінації на словах «... запахне весною всюди».

Форма твору «Прометей» – епізодична. Складається з трьох епізодів, контрастних за настроєм та стильовими рисами. Така форма твору продиктована змістом вірша.

Ми прослідковуємо драматургію розвитку музичного образу творів «Прометей» та «Бурулька», які різні за характером, настроєм і музичними образами й приступаємо безпосередньо до диригування.

Твори ставлять перед нами складні технічні та виконавські завдання: це повне втілення літературного змісту засобами музичної мови, мови жесту. Варто звертати увагу на чіткість афтактів, ясність ритмічного малюнка, чіткість знятть, диференціацію та позицію рук під час виконання малої і великої амплітуди, рухомість динамічних нюансів від *P* до *ff*, використання штрихів *legato* та *non legato*.

У творі «Прометей» жест має бути чітким, виразним на вступі і зняттях, на кульмінації – енергійно зібраним, твердим. Доля подрібненого вступу подається як підкреслено сильна («Стоїть Кавказ ...»). Стриманий суворий характер твору вимагає жесту *legato*, тому на знятті варто прагнути ідеального звуковедення *legato*. На *P* жест має бути пластичним, пружним, на *f* – зібраним,

твердим. Під час виконання необхідно прагнути до того, щоб зберегти єдиний пружний диригентський жест у різноманітній динаміці.

Характер твору «Бурулька» – спокійний у вступі та заключній частині й радісно-схвильований, піднесений в основній частині (адже йде весна!), отже, вимагає м'якого, плавного, співучого жесту на *P* і широкого, насиченого, дещо напруженого на *ff*.

Потрібно досягнути показу наростання сили звучності не лише за рахунок розширення амплітуди жесту, але й за рахунок зміни його характеру: від легкого, спокійного, ліричного, наспівного до енергійного, широкого, радісно-схвильованого, піднесеного, дещо напруженого.

Особливу увагу варто звернути на виконання контрастної динаміки: *fP* у вступі та заключній частині, *f* і *subP* (1 речення) та *ff* і *P* (2 речення), а також на важкі місця, різну підтекстовку в партіях *S* і *A*. Характерною ритмічною особливістю є тріолі, причому вони не співпадають у партіях *S* і *A*.

Результатом роботи над творами є втілення їх у диригентському жесті.

Висновки із дослідження і подальші перспективи в цьому напрямі. Аналіз методичної та музикознавчої літератури допомагає нам виявити взаємозв'язок професійної діяльності з виконавчим процесом, його вплив на інтерпретацію музичного твору. Саме тому у статті ми розглянули не лише технічні особливості роботи з музичним твором, а й його вплив на подальшу професійну діяльність майбутнього вчителя музики. У роботі розглядаються приклади з творів різного ступеня складності з додаткового інструмента (фортепіано) та основного предмета (диригування). Вони орієнтовані на професійний рівень студентів закладів вищої освіти педагогічно-музичного спрямування. Висновки, які мають практичне значення для педагогічної діяльності, можна зробити такі:

- Загальний науково-методичний підхід пропонує послідовність етапів у засвоєнні музичного твору.

- Сучасний учитель музики має володіти різними музичними стилями, розумінням форми для подальшого використання у професійній діяльності.

- Робота підтверджує важливість володіння не лише технічними навиками, а й мистецтвом імпрізації для майбутнього вчителя музики.

Висвітлення аспектів професійної спрямованості освітнього процесу сприяє вирішенню проблеми підготовки вчителів музики широкого профілю для закладів загальної середньої освіти, де музична компетентність є важливим складником музично-естетичного виховання та відіграє важливу роль у всебічному розвитку особистості на сучасному етапі реформування освіти в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Воробкевич Т. Методика викладання гри на фортепіано. Львів: Логос, 2001. 222 с.
2. Кашкадамова Н.Б. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах (клавікорд, клавесин, фортепіано) XIV – XVIII ст.: навч. посіб. для студ. музичних вузів; Вищий держ. музичний ін-т ім. М. Лисенка. Тернопіль: СМП «Астон», 1998. 299 с.
3. Колесса Н.Ф. Основы техники дирижирования. Киев: Музична Україна, 1981. 208 с.
4. Колоскова Ж.В. Развитие креативности будущего учителя музыкального искусства в классе хорового дирижирования. *Научные записки Кировоградского государственного педагогического университета имени Володимира Винниченка. Сер.: Педагогические науки.* 2017. Вип. 155. С. 85–88.
5. Кузнецова О.В. Развитие творческой самостоятельности будущего учителя музыки в процессе занятий хорового дирижирования. *Педагогические науки: теория, история, инновационные технологии: научный журнал.* 2011. № 3 (13). С. 223–229.
6. Питання диригентської майстерності / Упоряд. М. Канерштейн. Київ: Музична Україна, 1980. 284 с.
7. Прищепя О.П. Самостійна робота студентів у процесі фортепіанної підготовки. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2011. № 6. С. 69–71.
8. Шукайло В.Ф. Шлях до майстерності піаніста: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2017. 206 с.